

РОЗВИТОК БАЛЬНЕОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Архієреєв Сергій Ігоревич

докт. екон. наук, професор

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

м. Свободи, 4, м. Харків, Україна, 61022

e-mail: arkhiereiev@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5409-9737>

Баранова Валерія Вадимівна

канд. екон. наук, доцент

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

м. Свободи, 6, м. Харків, Україна, 61022

e-mail: v.v.baranova@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8163-881X>

Варава Катерина Михайлівна

магістрант

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

м. Свободи, 6, Харків, Україна 61022

Email: varavakata03@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0414-6990>

Статтю присвячено дослідженню розвитку бальнеологічного туризму в Україні. Висвітлено теоретико-методичні основи територіальної організації бальнео курортів та функціонування закладів бальнеологічного туризму. Дана оцінка діяльності санаторно-курортних закладів бальнеологічної спеціалізації. Проаналізовано сучасний стан розвитку бальнеологічного туризму в Україні.

Предметом дослідження статті є розвиток бальнеологічного туризму країни, його стан та місце в системі санаторно-оздоровчого комплексу України. Мета – аналіз розвитку бальнеологічного туризму, оцінка інфраструктури та діяльності бальнеологічних закладів. Завдання: характеристика ресурсної бази та територіальної організації бальнеологічного туризму в Україні; оцінка інфраструктури бальнео туризму в Україні; аналіз діяльності закладів бальнеологічного туризму. Використовуються загальнонаукові методи: синтезу та аналізу – для визначення особливостей розвитку бальнео туризму України, табличний метод – для зведення та групування аналітичних даних, метод графічного представлення інформації – для узагальнення та популяризації статистичних даних. У роботі також використано статистичний та метод математичного моделювання, методи узагальнення та прогнозування.

Результати дослідження засвідчують скорочення туристичного потоку з лікувально-оздоровчою метою в Україні, зменшення закладів бальнеологічного туризму, зниження якості надаваних послуг у цих закладах, погіршення стану матеріально-технічної бази закладів бальнеологічного туризму. Висновок: недостатня розвиненість ринку бальнеологічного туризму в Україні, неефективне використання ресурсного потенціалу, слабкий рівень матеріально-технічної бази, недостатній рівень кваліфікації персоналу.

Ключові слова: бальнеологічний туризм, лікувально-оздоровчий туризм, санаторій, курорт, курортна інфраструктура, мінеральні води.

Постановка проблеми. В Україні наявні різноманітні курортні ресурси, важливе місце серед яких займають бальнеологічні. На сучасному етапі роль бальнеолікування зростає у зв'язку з необхідністю оздоровлення значної частки населення країни. Значні поклади мінеральних вод (близько 500 родовищ) підвищують бальнеолікувальний потенціал України. Ресурси мінеральних вод є необхідною умовою створення курортів бальнеологічного профілю. За останні десятиліття населення країни скоротилось, а бальнеоресурси можуть відігравати суттєву роль у підвищенні якості життя населення. Україна має величезний ресурсний потенціал для розвитку бальнеологічних курортів.

Бальнеологічний туризм, як напрямок лікувально-оздоровчого туризму країни є пріоритетним напрямом розвитку іноземного та внутрішнього туризму, якому сприяють наявні природні ресурси – мінеральні води, що за складом не поступаються європейським

родовищам. Україна має високий потенціал розвитку бальнеологічного туризму та має всі шанси створити передумови його трансформації в дієвий чинник соціально-економічного розвитку країни. Проте суттєве скорочення матеріально-технічної бази бальнеологічного туризму та зниження якості надання послуг обумовлюють актуальність роботи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Різні аспекти дослідження бальнеологічного туризму в Україні відображаються у працях таких вітчизняних вчених О. Любіцевої, В. Павлова, Н. Фоменко, О. Бейдика, Г. Казачковської, Н. Коніщевої, Г. Мазаракі, Л. Черника, І. Волкової, Г. Довгаля, Н. Данько, В. І. Сідорова та інших.

Метою публікації є аналіз розвитку бальнеологічного туризму, оцінка інфраструктури та діяльності бальнеологічних закладів.

Виклад основного матеріалу. На території України виявлено близько 500 джерел різних мінеральних вод, у межах Українських Карпат

(Нафтуся, Свалява, Поляна Квасова та ін.), Українського щита (Хмельних, Миронівка та ін.), Дніпровсько-Донецької западини (Миргород). В Україні поширені такі води: хлоридно-натрієві,

вуглекислі, кремністі, радонові, сірководневі, залісті, зі вмістом органічних сполук, миш'яковмісні, йодо-бромні (Аксентійчук, 2009. с. 34-35).

Таблиця 1

Перелік ділянок мінеральних підземних вод з найбільшими лікувальними властивостями

Тип мінеральної води	Кількість ділянок	Адміністративна одиниця
Хлоридно-натрієва	22	АР Крим, Волинська, Дніпропетровська, Запорізька, Луганська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька області
З підвищеним вмістом органічних сполук	19	Вінницька, Івано-Франківська, Львівська, Тернопільська, Хмельницька, Харківська
Залісті	5	Донецька, Закарпатська
Йодо-бромні	5	Дніпропетровська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Херсонська
Радонові	29	Вінницька, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Київська, Кіровоградська, Рівненська, Хмельницька, Черкаська
Сульфідні	12	АР Крим, Закарпатська, Львівська, Тернопільська, Чернівецька
Вуглекислі	26	Закарпатська
Миш'яковмісні	2	Закарпатська
Кремністі	10	Вінницька, Дніпропетровська, Закарпатська, Харківська

Розроблено авторами за матеріалами: [1, 10, 11]

Аналізуючи таблицю 1, можна зробити наступні висновки: хлоридно-натрієві води видобувають в 12 регіонах України, радонові – в 9, проте ділянок з видобутком цих вод найбільше - 29, хоча не всі використовуються санаторно-курортними закладами, такі є лише в Вінницькій та Дніпропетровській областях, натомість хлоридно-натрієві води майже повністю використовують з лікувальними цілями. Найменше ділянок з видобутком миш'яковмісних вод.

На сьогоднішній день бальнеологічні курорти знаходяться в таких областях: Закарпатська, Львівська, Івано-Франківська, Вінницька, Хмельницька, Дніпропетровська, Полтавська, Харківська та Одеська. Виділимо 3 курортні регіони: Карпатський (Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська), Подільський (Хмельницька, Вінницька), Центрально-Східний (Дніпропетровська, Полтавська, Харківська) та Одеська область [Бабов, 2010, с. 15-18].

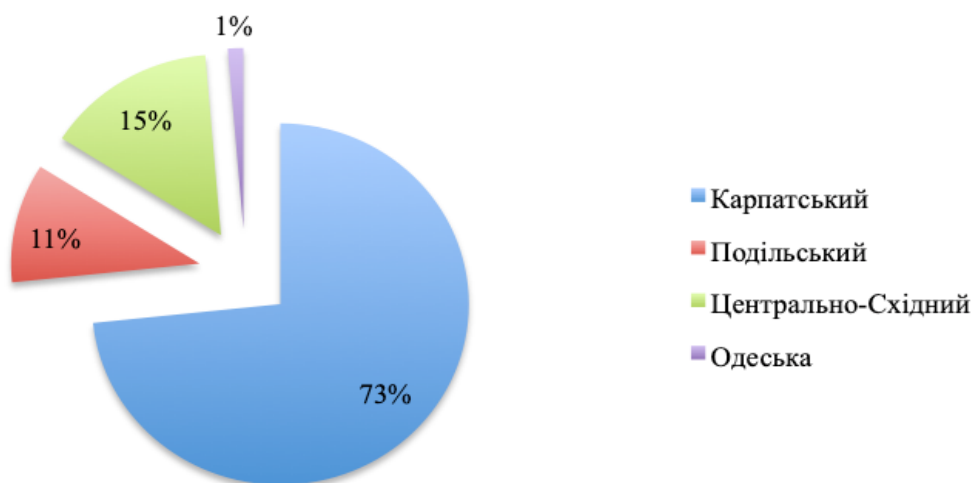

Рис. 1. Частка курортних регіонів в бальнео комплексі України
Розроблено авторами за матеріалами: [1, 3]

Розміри бальнеологічних курортних регіонів неоднакові (рис. 1.), найбільшим є Карпатський

регіон – 73%, на другому місці Центрально-Східний (15%), на третьому – Подільський (11%).

В Україні існує 21 бальнеологічний курорт в 9 адміністративних одиницях, що складає 36% від усіх курортів (58) [Бабов, 2010]. Слід зазначити, що більшість курортів розташовано в Карпатському регіоні. Так, у Закарпатській області функціонує 8 бальнеологічних курортів, Львівській – 6 і 1 в Івано-Франківській області, всього – 15 курортів, що складає 73 % від України. Закарпатська область лідирує за кількістю бальнео курортів: тут знаходиться 53% курортів Карпатського регіону (40% від України), на другому місці Лівівський регіон – 40%, в семи інших областях знаходиться

по 1 курорту. В Подільському регіоні знаходиться 2, Центрально-Східному – 3 курорти.

Щодо класифікації курортів по профільній ознаці, представлений в таблиці 2, зазначимо, що бальнеологічні заклади України спеціалізуються на таких захворюваннях: шлунково-кишковий тракт, опорно-руховий апарат, захворювання сечо-видільної системи, нервової системи, гінекології, обміну речовин, дерматологічні хвороби та захворювання серцево-судинної системи [Влащенко Н. М., 2012, с. 50].

Таблиця 2

Медицина спеціалізація курортів

Спеціалізація	Кількість курортів
Шлунково-кишковий тракт	14
Опорно-руховий апарат	10
Урологічні захворювання	5
Гінекологічні хвороби	1
Нервова система	4
Ендокринна система	1
Дерматологія	5
Серцево-судинна система	3

Розроблено авторами за матеріалами: [2]

Більшість бальнео курортів країни спеціалізуються на лікуванні шлунково-кишкового тракту (24), на другому місці – опорно-руховий апарат (10), на третьому – захворювання урологічного характеру та хвороби шкіри (5).

Чотири санаторії за профіль мають хвороби нервової системи, 3 – серцево-судинної, по 1 – гінекологічні захворювання та порушення обміну речовин (рис. 2.).

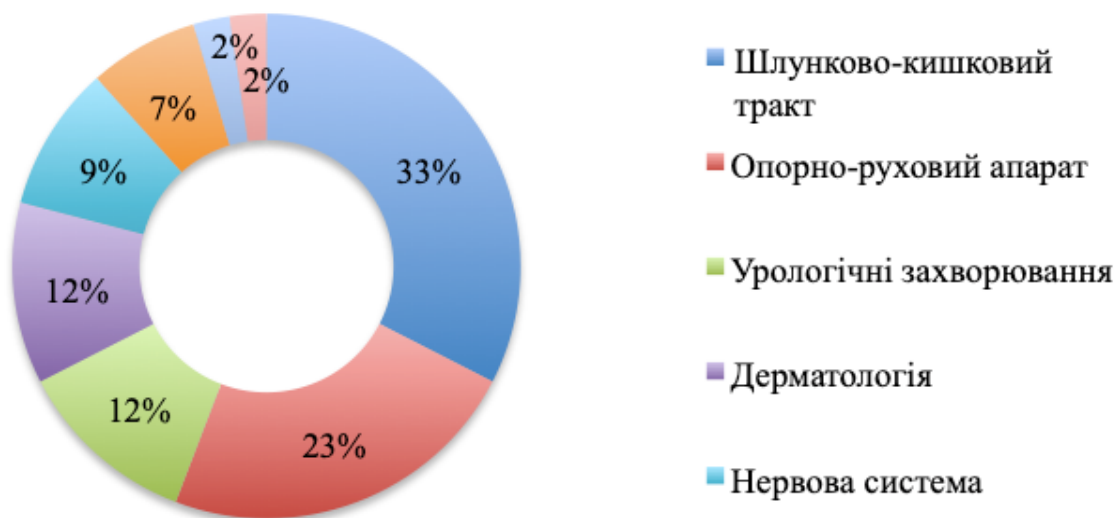

Рис. 2. Спеціалізація бальнеологічних курортів
Розроблено авторами за матеріалами: [2, 3]

За нашими підрахунками бальнеологічних здравниць в Україні нараховується 73, що складає 39% від загальної кількості санаторно-курортних закладів на бальнеологічних курортах також бальнео послуги надають 6 пансіонатів з лікуванням та 6 санаторіїв-профілакторіїв [Осауленко О. Г., 2018, Рихальська І., 2018, Яцкулич Н. П., 2018]. В таблиці 3 показано розподіл

курортів та кількості санаторіїв в них за областями. Найбільша концентрація санаторіїв бальнеологічного типу зосереджена у Львівській області, другою за кількістю є Закарпатська, далі Вінницька та Полтавська області. Лише один заклад бальнеологічного типу представлений у Івано-Франківській, Дніпропетровській, Харківській та Одеській областях.

Таблиця 3

Розподіл бальнеологічних санаторних закладів по курортах за областями

Область	Курорт	Кількість бальнеологічних санаторіїв
Закарпатська	Поляна	5
	Шаян	4
	Голубине	2
	Кваси	1
	Сойми	1
	Синяк	1
	Виноградів	1
	Боржава	1
Загалом		16
Львівська	Трускавець	23
	Моршин	11
	Східниця	12
	Шкло	1
	Любін Великий	1
	Немирів	1
Загалом		49
Івано-Франківська	Черче	1
Хмельницька	Сатанів	4
Вінницька	Хмільник	11
Дніпропетровська	Орлівщина	1
Полтавська	Миргород	9
Харківська	БерМінВоди	1
Одеська	Великий Фонтан	1
Загалом по Україні		73

Складено авторами за матеріалами: [4, 5]

Ліжковий фонд бальнеологічних санаторіїв нараховує 24 180 койко-місць (таблиця 4) серед 58 652 всього санаторного ліжкового фонду, що складає 44,7%. По областях фонд розподіляється нерівномірно. Максимально забезпечені Львівська область – майже 12000, Закарпатська – майже 5000; третю позицію займає Полтавська область

(2500), замикають п'ятірку лідерів Вінницька (2000) та Хмельницька (900) області. Найменша кількість ліжко-місць (менше 500) в Харківській, Одеській, Дніпропетровській та Івано-Франківській областях, так, як в цих областях знаходиться по одному лікувальному закладі.

Таблиця 4

Розподіл ліжкового фонду бальнеологічних санаторіїв

Область	Кількість ліжко-місць	
Львівська	11813	
Закарпатська	4923	
Полтавська	2482	
Вінницька	1980	
Хмельницька	874	
Харківська	470	
Одеська	470	
Дніпропетровська	383	
Івано-Франківська	181	
Загалом по Україні	58652	44,7%

Складено авторами за матеріалами: [3, 4]

Беззаперечним лідером по місткості є Львівська область – 52% ліжкового фонду бальнеологічних санаторіїв, на другому – Закарпатська – 18%, третя позиція у Полтавській області – 9%, іншим областям належить 21% ліжко-місць (рис. 3.).

Лідером за місткістю є Карпатський регіон, де зосереджено $\frac{3}{4}$ (74 %) ліжко-місць, також непогано забезпечені Подільський та Центрально-Східний регіони – по 13%.

Для більш якісного аналізу санаторно-курортної діяльності бальнеологічного туризму необхідно

розглядати не тільки кількісні, але і якісні показники стану пансіонату санаторіїв, наявність в них інфраструктури та відповідного рівня сервісу.

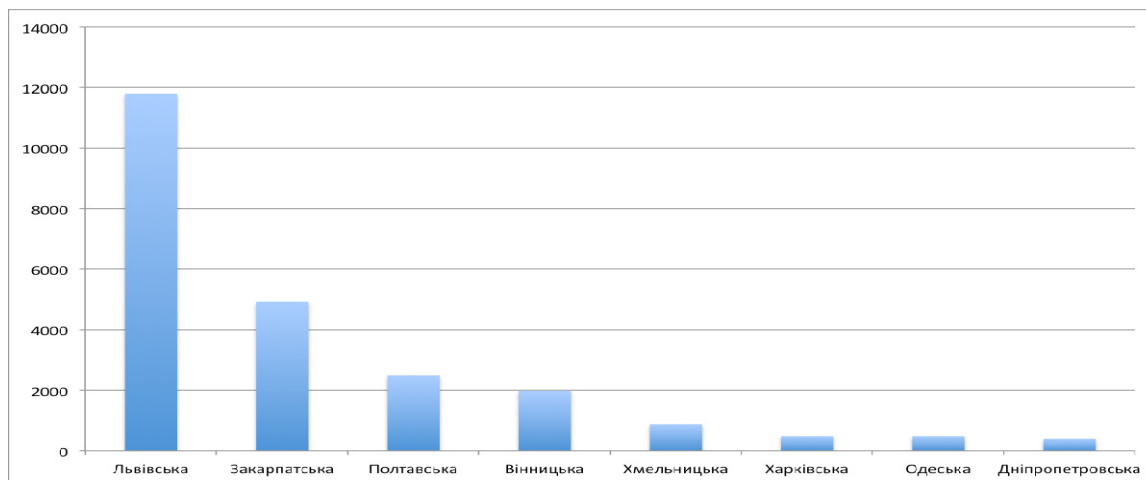

Рис. 3. Забезпеченість ліжко-місцями за регіонами, ог
Розроблено авторами за матеріалами [7, 8, 9]

Рівень інфраструктури та комплекс послуг бальнеологічних курортів різний за регіонами серед представлених 73 лікувальних закладів облаштовані басейном 36, сауною – 38, тренажерним залом – 43, автостоянкою – 70, закладами харчування (ресторани, кафе, бари) – 38, закладами торгівлі (магазини, ринки) – 13, пунктами прокату – 16, пральнями – 8, дитячим сервісом (майданчики, кімнати) – 33 [Рихальська І., 2018]. Майже всі заклади мають бювети, власну

лікувальну базу, штат лікарів та медичного персоналу, а також додаткові ігрово-спортивні послуги: більярд, настільний теніс, фітнес центри, футбольні та баскетбольні майданчики, а також заклади культури: бібліотеки, кіно-концертні зали, танцювальні зали. Високотарифні лікувальні заклади Львівської та Закарпатської області мають власні конференц-сервіси, СПА-послуги (масаж, косметологічні кабінети, басейни тощо). Підвідомчі санаторії мають ЛФК центри.

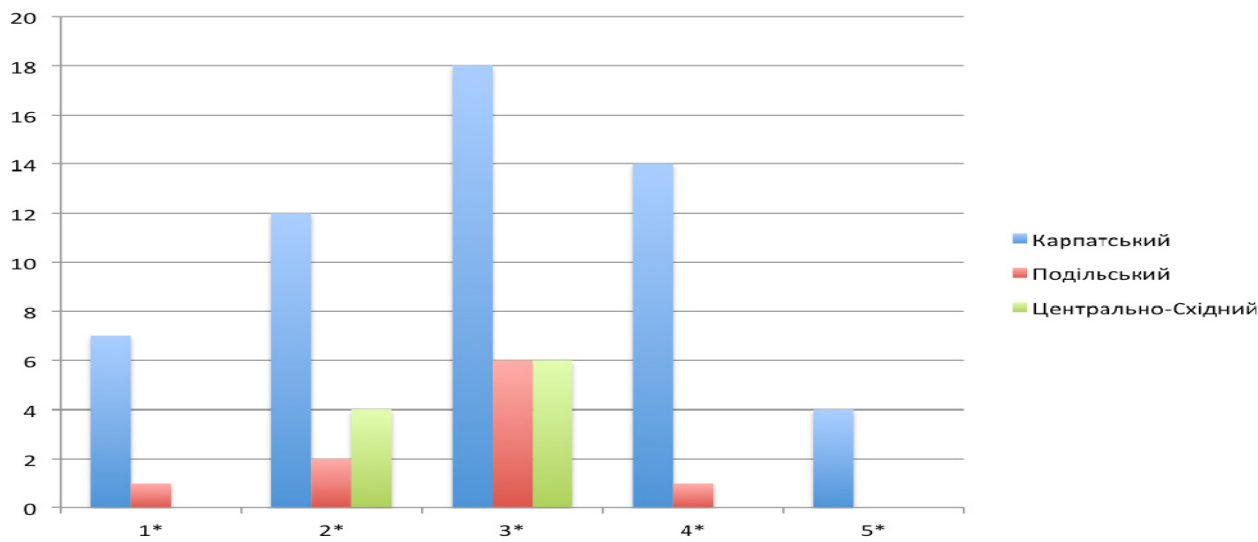

Рис. 4. Розподіл категорій санаторіїв за регіонами
Розроблено авторами за матеріалами: [4, 6]

бальнеологічні санаторії України, у своїй більшості мають хорошу інфраструктуру, рівень сервісу, послуг та умов проживання, проте найвищу категорію отримало лише 4 заклади. Карпатський регіон має 18 закладів категорії 3*, 14 – 4*, 12 – 3*, 7 – 1*, 4 – 5*; в Подільському

категорію 1* має 1 заклад, 2* - 2 санаторії та 3* шість санаторіїв, один заклад має четверту категорію. В Центральньо-Східному регіоні чотири заклади мають 2* та шість – 3*

Найкраще забезпечений усіма категоріями бальнеологічних санаторних закладів Карпатський

регіон, Подільський регіон має всі категорії окрім 5* , в Центрально-Східному регіоні лише заклади 2* та 3* (рис. 4.).

Оцінюючи інфраструктуру кожного курорту (рис. 5.) зазначимо, що найбільш забезпеченим усіма категоріями закладів розміщення є Трускавець, на другому місці – Східниця та Моршин та на третьому – Хмільник.

Цінова політика бальнеологічних підприємств залежить від рівня їхньої інфраструктури та послуг. Як правило, у вітчизняних санаторіях номери бувають – одно, – дво чи трьохмісні. В закладах СПА-типу номери категоруються за стандартом готельних підприємств.

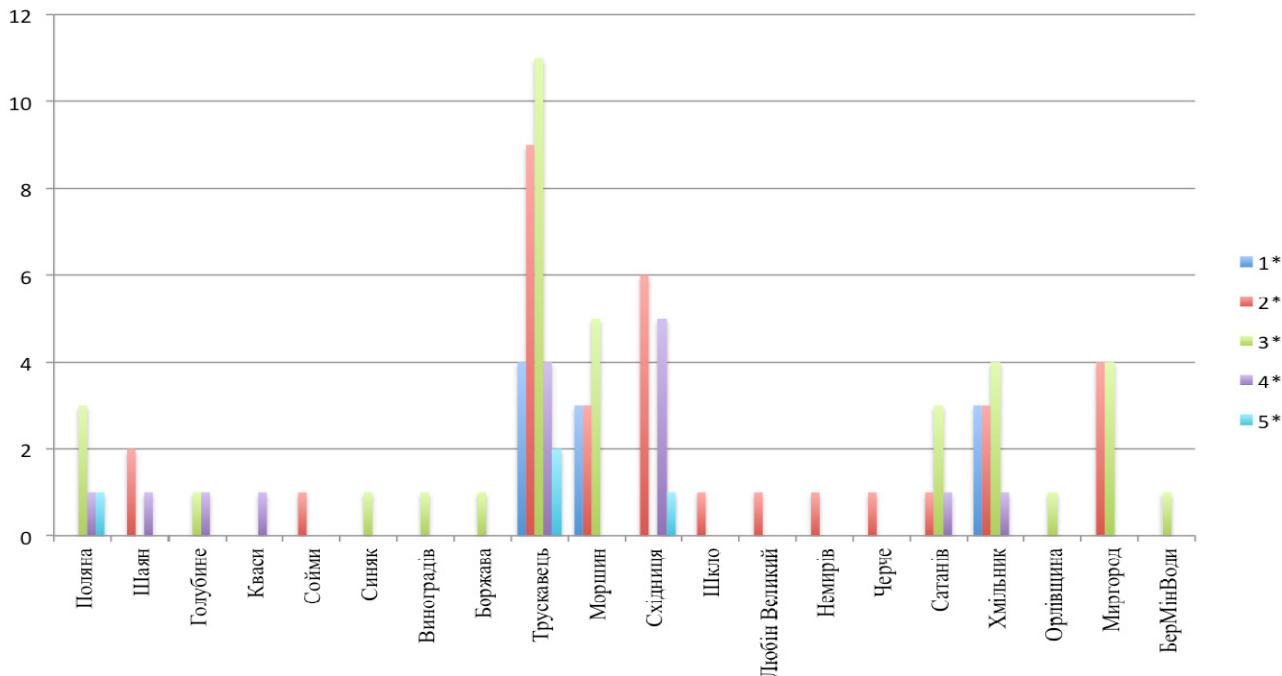

Рис. 5. Кількість санаторіїв різної категорії по курортах
Розроблено авторами за матеріалами [6, 4]

Таблиця 5

Ціна стандартного номеру закладів різних категорій за регіонами (грн.)

Категорія \ Регіон	1*	2*	3*	4*	5*
Карпатський реіон	Від 300	Від 500	Від 800	Від 1000	Від 2000
Центрально-Східний	-	Від 400	Від 600	-	-
Подільський	-	Від 400	Від 600	-	-
Одеська	-	Від 450	-	-	-

Складено авторами за матеріалами: [4, 6]

Із даних таблиці 5 зробимо наступні висновки: найдешевше обійдеться стандартний номер підприємства категорії 1* в Карпатському регіоні; номер в засобі розміщення 2* в Цетрально-Східному та Подільському регіонах починається від 400 грн., в Одеській області такий номер дорожче на 50 грн; найдорожче розміщення такого типу в Карпатському регіоні – від 500 грн [Яцкулич Н. П., 2018].

Ціна за номер в категоріях підприємств 3* починається від 600 грн в Подільському та Центрально-Східному регіонах, в Карпатському – від 800; категорії 4* та 5*, що існують лише в Карпатському регіоні починаються від 1000 грн. та 2000 грн. відповідно (рис. 6.).

Загальний дохід підприємств бальнеологічного профілю в 2017 році склав 1813249,5 або 57% від загального доходу санаторно-курортних підприємств.

Розглядаючи доходи бальнеологічних здравниць слід визначити фактичні витрати рекреантів на один ліжко-день перебування у санаторіях (таблиця 6).

Враховуючи те, що середня кількість проведених ліжко-днів в санаторіях становить 12 днів, розрахуємо приблизний дохід бальнео санаторіїв за областями по формулі: $D = \text{Туристичний потік} \times \text{Ліжко} \times \text{Дні}_{\text{сеп}}$. Приблизний дохід представлено в таблиці 7.

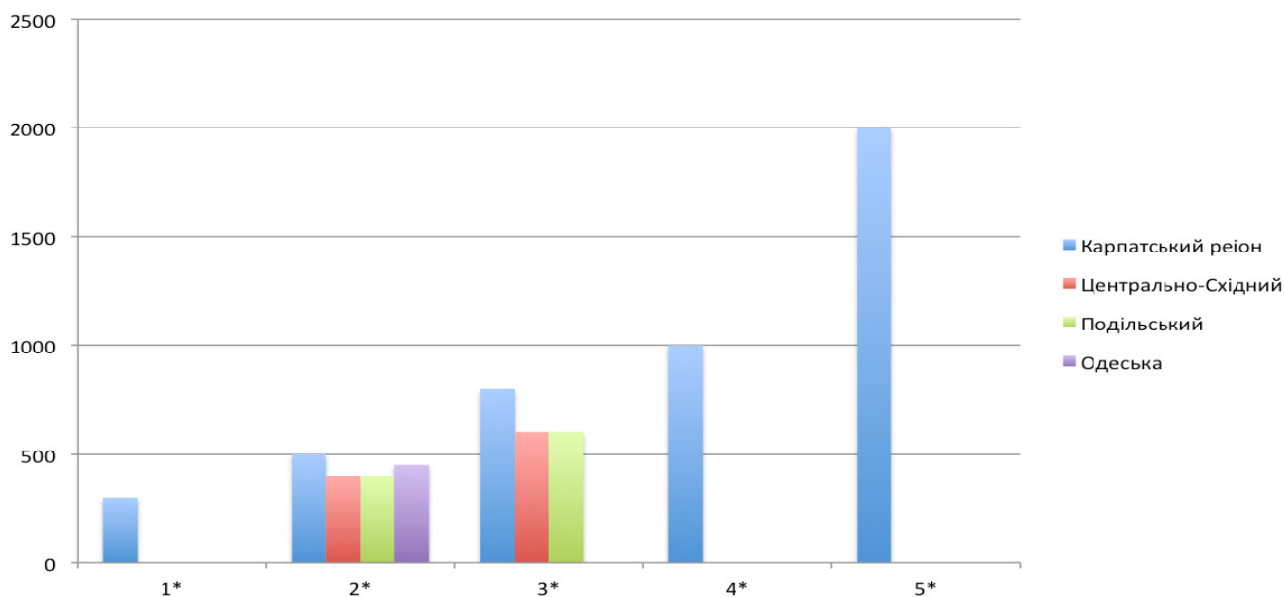

Рис. 6. Середня ціна стандартного номеру в закладах різної категорії за регіонами
Розроблено авторами за матеріалами: [4,5]

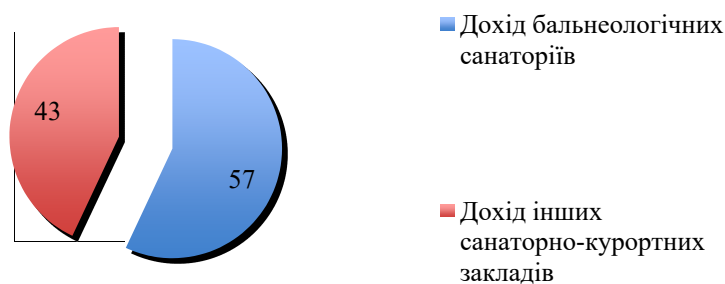

Рис. 7. Частка доходів бальнеологічних санаторіїв в санаторно-курортному комплексі України за 2017 рік (%)
Розроблено авторами за матеріалами [5, 6]

Таблиця 6

Фактичні витрати на один ліжко-день за регіонами

Область	Витрати на один ліжко-день, грн.
Львівська	311,4
Закарпатська	421,9
Івано-Франківська	171,5
Хмельницька	275,5
Вінницька	356,4
Дніпропетровська	281,2
Полтавська	346,1
Харківська	263,5
Одеська	282,2

Складено авторами за матеріалами: [4, 5, 6]

Аналізуючи таблицю 7 відмітимо, що регіони з переважним бальнеологічним лікувальним туристичним продуктом (Закарпатська, Львівська, Полтавська області) мають від 70% до 99% доходу від всього курортного доходу саме від цих засобів розміщення; незначна частка доходу від бальнеологічного туризму в системі санаторно-курортної справи належить іншим областям

(14 - 16%), в Одеській області частка не перевищує 6% – це найменший показник серед інших регіонів.

Тож, найбільший дохід від бальнеологічного туризму отримує Львівська область – більше 1/3 (36%) усіх надходжень, далі – Закарпатська область – майже ¼ (23%) частина доходу, на третьому місці Вінницька (19%) та Полтавська

(16%) області. Найменший прибуток в Одеській, Дніпропетровській, Харківській та Івано-Франківській областях – 1%. Витрати санаторно-курортних закладів в 2017 році склали 2887576,0 тис.грн. Сума витрат бальнеологічних санаторіїв сягнула 1023239 тис. грн. (57% від загальних витрат санаторно-курортної справи) [Осауленко О. Г.,

2018, Рихальська І., 2018, Яцкулич Н. П., 2018]. В таблиці 8 показані витрати бальнеологічних санаторних закладів за регіонами. Найбільші витрати зробили бальнеологічні санаторії Львівської області – 76% всіх витрат санаторно-курортної справи регіону, Закарпатська (99%) та Вінницька (95%) області (рис. 7.).

Таблиця 7

Приблизний дохід бальнеологічних санаторіїв за областями

Область	Приблизний дохід (тис.грн.)	Загальний дохід від санаторно-курортної справи (тис. грн.)	Частка доходів бальнеологічних санаторіїв від загального доходу курортної справи (%)
Львівська	383986,1	499520,1	77
Закарпатська	248011,3	250279,5	99
Івано-Франківська	1567,8	9986,1	16
Хмельницька	2889,4	20088,4	14
Вінницька	200757,3	211070,6	95
Дніпропетровська	8547,4	56 041,1	15
Полтавська	177985,4	186742,1	95
Харківська	9849,6	69349,2	14
Одеська	7179,2	126688,6	6
Україна	1040773,5	1813249,5	57

Складено авторами за матеріалами: [6, 7, 8]

Таблиця 8

Розподіл витрат бальнеологічних санаторіїв за регіонами за 2017 рік

Область	Витрати (тис. грн.)	Витрати бальнеологічних закладів (тис. грн.)	Частка витрат бальнеологічних санаторіїв від загальних
Вінницька	194241,8	184750,8	95,11%
Дніпропетровська	55232,5	8424,1	15,25%
Закарпатська	287892,1	285283	99,09%
Івано-Франківська	9397,5	1475,4	15,70%
Львівська	462910,6	355844,1	76,71%
Одеська	125007	7084	5,67%
Полтавська	176154,4	167894	95,31%
Харківська	68127,1	9676	14,20%
Хмельницька	19524,1	2808	14,38%
Україна	1769008,9	1023239	57,8%

Складено авторами за матеріалами: [6, 7, 8]

Отже, лідером за витратами бальнеологічних закладів за регіонами в загальній структурі витрат бальнео комплексу є Львівська область – 35% витрат, далі Закарпатська – 28%, замикають лідерів Вінницька (18%) та Полтавська (16%) області (рис. 8.).

Середньооблікова кількість працівників сфери бальнеологічного туризму нараховує 13191 чоловіки серед 21172, що становить 62% усіх працівників санаторно-курортної сфери України [Яцкулич Н. П., 2018].

Із даних таблиці 9 зробимо висновки: найбільша кількість працівників зосереджена у

Львівській області – майже 5 тис; більше 2 тисяч працівників числяться у Закарпатській, Вінницькій та Полтавській областях; найменший показник мають Хмельницька, Харківська та Одеська області – менше 400 працівників.

Таким чином, рівень інфраструктури санаторно-курортних закладів бальнеологічної спеціалізації різниться за курортами: найвищий рівень мають заклади Львівської та Закарпатської областей; бідну інфраструктуру та комплекс послуг мають санаторії Івано-Франківської та Одеської областей.

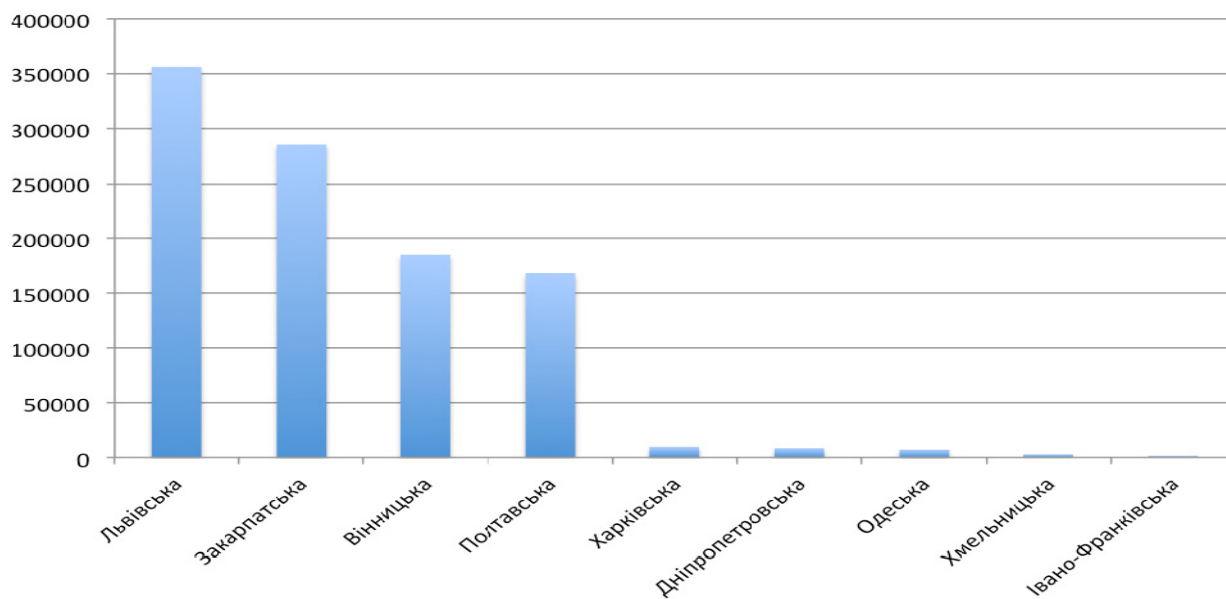

Рис. 7. Витрати бальнеологічних санаторіїв за регіонами за 2017 рік
Розроблено авторами за матеріалами: [4, 5, 6]

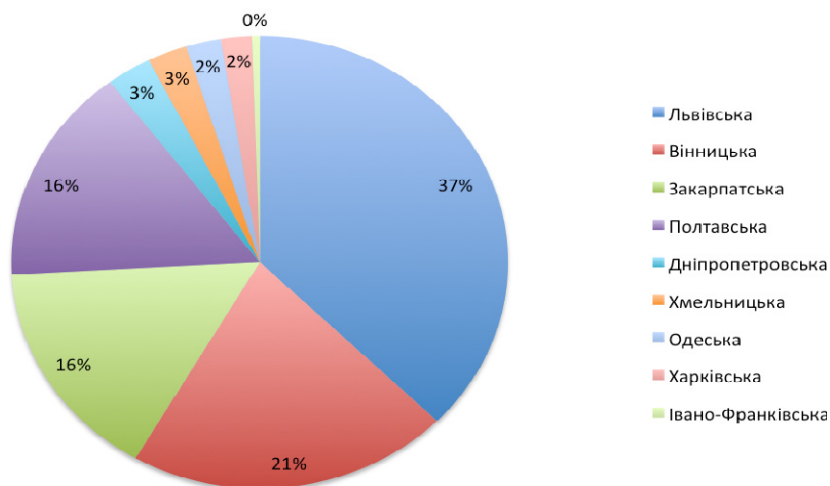

Рис. 8. Розподіл кількості працівників бальнео закладів за областями
Розроблено авторами за матеріалами: [5,6]

Таблиця 9

Кількість працівників бальнеологічних санаторно-курортних закладів за 2017 рік

Область	Середньооблікова кількість працівників	Лікарі	Середній медичний персонал	Позаштатні працівники
Львівська	4930	354	1019	179
Закарпатська	2082	114	471	135
Вінницька	2767	341	683	50
Дніпропетровська	387	26	112	50
Івано-Франківська	70	22	45	14
Одеська	300	50	127	79
Полтавська	2052	144	396	33
Харківська	263	22	59	7
Хмельницька	340	23	95	16

Складено авторами за матеріалами: [4, 5, 6]

Висновки. Отже, бальнеологічному туризму в Україні належить більше 60 % всієї кількості оздоровлених та персоналу, більше 50 % - загального доходу та витрат санаторно-курортної діяльності, при цьому частка курортів бальнеологічного профілю не перевищує 36% всіх закладів лікувального типу, ліжковий фонд в них не перевищує 45% від загального

Підводячи оцінку областей за рядом показників, можна стверджувати, що перше місце займає Львівська область, саме вона лідирує за всіма показниками розвитку бальнеологічних підприємств; друга позиція у Закарпатській області, на третьому місці – Вінницька область, котра поступилась Закарпатській ліжковим

фондом, четверту позицію обіймає Полтавська і значно відстає від неї Хмельницька область, що на 5 місці, шостий щабель займає Харківська область та сьому позицію розділили Дніпропетровська, Івано-Франківська та Одеська області.

Не зважаючи на те, що бальнеологічні заклади лідирують за всіма показниками діяльності, існують величезні проблеми інфраструктурного характеру цих підприємств. Перехід від єдиної системи управління санаторно-курортними закладами до ринкових методів господарювання спровокував з одного боку періорієнтацію і розвиток курортів, а з іншого – стагнацію у розвитку державних бальнеологічних закладів.

DEVELOPMENT OF BALNEOLOGICAL TOURISM IN UKRAINE

Sergii Arkhiereiev, Doctor of Economic Sciences, Professor, V. N. Karazin Kharkiv National University, 4, Svobody sq., Kharkiv, Ukraine, 61022, e-mail: arkhiereiev@karazin.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5409-9737>

Valeria Baranova, Ph.D (Economics), Associate Professor, V. N. Karazin Kharkiv National University, Svobody sq., 6, Kharkiv, Ukraine 61022, e-mail: v.v.baranova@karazin.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8163-881X>

Kateryna Varava, Magistrate, V. N. Karazin Kharkiv National University, Svobody sq., 6, Kharkiv, Ukraine 61022, e-mail: varavakata03@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0414-6990>

The article deals with reaserch of the development of balneological tourism in Ukraine. The theoretical and methodological bases of the territorial organization of balneo resorts and functioning of the institutions of balneological tourism are highlighted. The estimation of activity of sanatorium and spa establishments of balneological specialization is given. The present state of the development of balneological tourism in Ukraine is analyzed.

The subject of the study is the development of the country's balneological tourism, its condition and place in the system of the sanatorium and health complex of Ukraine. The purpose is to analyze the development of balneological tourism, assess the infrastructure and activities of balneological institutions. Task: description of resource base and territorial organization of balneological tourism in Ukraine; assessment of the infrastructure of balneo tourism in Ukraine; the analysis of the activity of the institution of balneological tourism. Common scientific methods are used: synthesis and analysis - to determine the peculiarities of the development of balneo tourism in Ukraine, the tabular method - for the compilation and grouping of analytical data, the method of graphical representation of information - for generalization and popularization of statistical data, mathematical modeling.

The results of the study confirm the reduction of the tourist inflow with the health-improving purpose in Ukraine, the reduction of balneological tourism establishments, and the reduction of the quality of services provided in these institutions. Conclusion: insufficient development of the market of balneological tourism in Ukraine, ineffective use of resource potential, weak level of material and technical base.

Key words: balneological tourism, health-improvement tourism, sanatorium, resort, resort infrastructure, mineral water.

РАЗВИТИЕ БАЛЬНЕОЛОГИЧЕСКОГО ТУРИЗМА В УКРАИНЕ

Архиереев Сергей Игоревич, доктор экономических наук, профессор, Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, пл. Свободы, 4, г. Харьков, Украина, 61022, e-mail: arkhiereiev@karazin.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5409-9737>

Баранова Валерия Вадимовна, канд. экон. наук, доцент, Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, пл. Свободы, 6, Харьков, Украина 61022, e-mail: v.v.baranova@karazin.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8163-881X>

Варава Екатерина Михайловна, магистрант, Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, пл. Свободы, 6, Харьков, Украина 61022, e-mail: varavakata03@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0414-6990>

Статья посвящена исследованию развития бальнеологического туризма в Украине. Освещены теоретико-методические основы территориальной организации бальнео курортов и функционирования учреждений бальнеологического туризма. Дана оценка деятельности санаторно-курортных учреждений бальнеологической специализации. Проанализировано современное состояние развития бальнеологического туризма в Украине.

Предметом исследования статьи является развитие бальнеологического туризма страны, его состояние и место в системе санаторно-оздоровительного комплекса Украины. Цель – анализ развития бальнеологического туризма, оценка инфраструктуры и деятельности бальнеологических учреждений. Задачи: характеристика ресурсной базы и территориальной организации бальнеологического туризма в Украине; оценка инфраструктуры бальнео туризма в Украине; анализ деятельности учреждений бальнеологического туризма. Используются общенаучные методы: синтеза и анализа - для определения особенностей развития бальнео туризма Украины, табличный метод - для возведения и группировки аналитических данных, метод графического представления информации - для обобщения и популяризации статистических данных. В работе также использованы статистический и метод математического моделирования, методы обобщения и прогнозирования.

Результаты исследования свидетельствуют о сокращении туристического потока с лечебно-оздоровительной целью в Украине, сокращение заведений бальнеологического туризма, снижение качества предоставляемых услуг в этих заведениях, ухудшение состояния материально-технической базы учреждений бальнеологического туризма. Выводы: недостаточная развитость рынка бальнеологического туризма в Украине, неэффективное использование ресурсного потенциала, слабый уровень материально-технической базы, недостаточный уровень квалификации персонала.

Ключевые слова: бальнеологический туризм, лечебно-оздоровительный туризм, санаторий, курорт, курортная инфраструктура, минеральные воды.

References

1. Tarasenko, O. P., & Sokolov, V. S. (Red.). (2009). *Kurorty ta sanatoriji Ukrainy*. Kyjiv: Folighrant. [in Ukrainian]
2. Babov, K. D., & Nikipjelova O. M. (2010). *Kurorty Ukrainy derzhavnogho ta miscevogho znachennja*. Odesa: Paljmira. [in Ukrainian]
3. Vlashhenko, N. M. (2012). *Rozvytok sanatorno-kurortnogho kompleksu rehionu : socialjno-ekonomichnyj aspekt*. Kharkiv: KhNAMGh. [in Ukrainian]
4. Osaulenko, O. Gh. (Red.). (2018). Sanatorno-kurortne likuvannja, orghanizovanyj vidpochynok ta turyzm v Ukraini. *Statystychnyj bjuletenj*. Kyjiv: Derzhkomstat Ukrainy. [in Ukrainian]
5. Rykhaljsjka, I. (Red.). (2018). Kolektyvni zasoby rozmishhennja ta turyzm u Ljvisjkij oblasti v 2017 roci. *Statystychnyj bjuletenj*. Ljviv: Gholovne upravlinnja statystyky u Ljvivsjkij oblasti. [in Ukrainian]
6. Jackulych, N. P. (Red.). (2018). Zakarpattja – sanatoriji ta turyzm 2017. *Satystychnyj zbirnyk*. Uzhghorod: Gholovne upravlinnja statystyky u Zakarpatsjkij oblasti. [in Ukrainian]
7. Malyarets, L., Draskovic, M., Babenko, V., Kochuyeva, Z., Dorokhov, O. (2017). Theory and practice of controlling at enterprises in international business. *Economic Annals-XXI*, Vol. 165, Issue 5-6, pp. 90-96. DOI: 10.21003/ea.V165-19.
8. Kurort Berezovskie mineralnye vody. (2018). *Kurort Berezovskie mineralnye vody*. Vzyato s <http://berminvody.com.ua/ukr/> [in Ukrainian]
9. Mirgorod kurort. (2018). *Mirgorod kurort*. Vzyato s <http://mirgorodkurort.ua/ru> [in Ukrainian]
10. Turopereator Naftusja tur. (2018). Vzjato z <http://naftusia.com/> [in Ukrainian]
11. Khmiljnyk profspilkovyj sanatorij. (2018). *Khmiljnyk profspilkovyj sanatorij*. Vzjato z <http://khumilnyk-zdrav.com.ua> [in Ukrainian]
12. «Cherche» sanatorij. (2018). «Cherche» sanatorij. Vzjato z <http://cherche.com.ua/> [in Ukrainian]